

MIŠÍKOVÁ, Katarína: *MYSL A PŘÍBĚH VE FILMOVÉ FIKCI. O kognitivistických přístupech k teorii filmové narace*. Praha : Akademie múzických umění v Praze, 2009. 270 s.

Ambiciózná a v domácom kontexte bibliograficky nezvyčajne dotovaná práca Kataríny Mišíkovej prináša v rámci slovensko-českého teoretického uvažovania o filme viacero efektov. Najprv spomeniem tie bočné, ktoré autorka neformuluje ako svoj explicitný cieľ.

Za prvý prínos pokladám aktualizujúce „rozochvenie“ pojmového referenčného rámca klasických filmových teórií, ktoré – predovšetkým vo svojej (vysoko)školskej verzii chronologického sledu udalostí chápaných ako uzavretý cyklus autorov, teoretických konceptov a konkrétnych diel – poskytuje študentom diachronicky usporiadané nástrojové vadecum, aktuálne využiteľné v praxi. Toto inštrumentárium má však častokrát máločo spoločné s dnešným pluralitným – mainstreamovým aj artovým, kasovým aj alternatívnym statusom audiovizuálneho diela. Dostať do čitateľského obehu text Kataríny Mišíkovej, určený predovšetkým nepredpojatej študentskej mysli, pokladám za šťastné rozhodnutie FAMU. Mala by ho nasledovať aj Filmová a televízna fakulta VŠMU, pretože si to zasluhuje generálny cieľ práce, ktorým je systematický výklad kognitivistickej naratológie. Slovenskému prostrediu by mala byť adresovaná aktuálna historická revízia a rekonštrukcia filmového pojmoslovía a uvažovania.

Druhým prínosom je autorkin transfer a domestifikácia anglo-amerického teoretického okolia výkladu kognitivismu na (česko)slovenskú vedeckú pôdu, aj v rámci domácej tradície. Prezentácia induktívnych metód filmologickej práce, metodologická stratifikácia a (predbežne) „prípadová“ aplikácia konkrétnych postupov na úrovni analýzy a interpretácie znamená na pozadí domácej výskumnej tradície podnetnú, objavnú, hoci iritujúcu cestu.

Treba otvorene povedať, že v dnešnej situácii humanitných vied, ktoré sa voči vedám fyzikálno-matematickým a prírodným vymedzujú ako „mäkké“ a celostné nástroje na komplexné uchopenie ľudského sveta, sa zvýšená frekvencia pojmu kognitivismus v názvoch vedeckých grantových projektov vníma ako módna a nestretáva sa s prílišnou empatiou. Viac stráca ako nadobúda obecnú humanitnú vedeckú dôveryhodnosť.

Kognitivistické štúdium odvekej epistemologickej dichotómie vzťahu „tela a duše“, fyzických a psychických javov je vzhľadom na nákladný interdisciplinárny aparát kognitívnej psychológie, biológie, neurológie, lingvistiky, informatiky, atď., dosť namáhavé. Z toho sa odvíja „podozrivosť“ kognitivistických aspirácií a inšpirácií. Aj zásluhou práce Kataríny Mišíkovej, ktorá sprostredkúva zatiaľ najmä „zahraničné“ poznanie, obohatené o jeho originálnu transpozíciu do domáceho vedeckého kontextu, môže táto ďalšia scientisticá „cunami“ reprezentovať potenciál vedeckého obratu, ktorému však musí predchádzať praktická previerka užitočnosti nástrojov tohto vedeckého programu. Jeho devízou a šancou je integrácia ne-vedeckých polí emócie a imaginácie na pôdu filmovej percepcie. V tomto zmysle možno ďalšiu strastiplnú cestu autorky prirovnať k argumentačne dlhodobému nasadeniu Nory Krausovej, ktorá veľkú časť svojej výskumnej energie venovala sprostredkovaniu semiologického uvažovania adresovaného domácomu, hoci málo vďač-

nému literárnemu publiku. Chcem zdôrazniť, že aj pri podobnosti úloh sa Katarína Mišíková rozvážne a múdro pohybuje na území málo známej krajiny s názvom Kognícia: citlivo vyrovnáva balans medzi sprievodcovstvom a vodcovstvom a kolonizáciu neznámeho územia nechápe iba ako prácu, ale najmä ako vzrušujúce dobrodružstvo.

Dôvodom vzniku práce Kataríny Mišíkovej však nie je avantúra, ale zásluhný výklad kognitívistickej naratológie, ktorý môže vyčiríť temné vody disparátnosti súčasného výskumu. Rôznosť naratologických perspektív, predstavovaná v českom kontexte prácami Lubomíra Doležela, Bohumila Fořta, preloženými dielami Seymoura Chatmana, ale aj množstvom naratologických titulov, publikovaných v edícii *Theoretica* Ústavu pro českou literaturu AV ČR, ktorú vedú Tomáš Kubíček a Petr A. Bílek, jasne odkazuje na animáciu tejto oblasti literárnej vedy. Stručne možno zhrnúť a podčiarknuť, že dnešný boom naratologickej literatúry okrem pozitívnej možnosti spoznávať mnohosť prináša aj roztrieštenosť terminologického aparátu, pojmovú mátež a neporozumenie. Počúvanie hlasu druhého, triedenie a výklad pojmov patria k dlhodobým perspektívam autorkinej práce, ktorá si vyžiada veľkú trpezlivosť a precíznosť.

Katarína Mišíková hneď na úvod výkladu kognitívistického konceptu musela riešiť disparátnosť recepcie ruského formalizmu „na západe“ a u nás, čo je veľmi delikátna úloha. Zatiaľ čo u Bordwella, Carrola a Baudryho má formalistické podložie bližšie k tradícii súvekeho logického pozitivizmu Viedenského krúžku a formalizácii lingvistických výrokov (neoformalizmus), v domácom (štrukturalistickom) kontexte sa aj vzhľadom na personálne prepojenie oboch škôl formalizmus vníma skôr ako anticipácia podnetov, ktoré neskôr vyústili do impozantnej a členitej česko-slovenskej štrukturalistickej mapy. Treba povedať, že k cnostiam vedeckej práce autorky patrí vracieť sa k prameňom. Z tohto hľadiska oceňujem návrat k primárnej literatúre formálnej ruskej školy, ale najmä úsilie porozumieť jeho neoformalistickej kognitívnej nadstavbe.

Jelena Paštéková

Prof. PhDr. Jelena Paštéková, CSc.
Ústav slovenskej literatúry SAV
Konventná 13
813 64 Bratislava
SR
e-mail: jelena.pastekova@gmail.com